

Wyrok z dnia 12 listopada 2003 r.

I PK 551/02

Niezawarcie nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej w razie zmiany składu pracowników objętych taką umową (§ 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 października 1974 r. w sprawie wspólnej odpowiedzialności materialnej pracowników za powierzone mienie, jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 143, poz. 663) uchyla wspólną odpowiedzialność za powierzone im mienie (art. 125 § 1 k.p. w związku z art. 124 k.p.).

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszka, Sędziowie SN: Roman Kuczyński (sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 listopada 2003 r. sprawy z powództwa Cukrowni „M.” SA w M. przeciwko Ryszardowi K., Ryszardowi U., Irenie K. o zapłatę, na skutek kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 lutego 2002 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Cukrownia „M.” SA w M. domagała się w pozwie zasądzenia od pozwanego Ryszarda U. kwoty 28.076,51 zł, od Ryszarda K. kwoty 27.250,92 zł i od pozwanej Ireny K. kwoty 27.250,92 zł tytułem naprawienia szkody - niedoboru w cukrze w magazynie materiałów gotowych, wykazanego inwentaryzacją przeprowadzoną w październiku 1998 r., za który pozwani byli odpowiedzialni na podstawie umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej.

Wyrokiem z dnia 24 lipca 2001 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni uwzględnił powództwo w żądanej wysokości w stosunku do pozwanych Ryszarda U. i Ryszarda K., natomiast w stosunku do pozwanej Ireny K. do kwoty 6.812,73 zł, oddalając w stosunku do niej powództwo w pozostałym zakresie. Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 15 lutego 1991 r.

pozwani zawarli z Cukrownią „M.” SA umowę o wspólnej odpowiedzialności materialnej, na mocy której Cukrownia powierzyła im łącznie mienie znajdujące się w magazynie wyrobów gotowych oraz mienie, które zostanie dostarczone do tego magazynu w czasie obowiązywania umowy. Pozwani przyjęli wspólną odpowiedzialność majątkową za ewentualne niedobory w towarach, opakowaniach i urządzeniu oraz innych składnikach majątkowych jakie im powierzono - w 34% odnośnie do Ryszarda U., w 33% odnośnie do Ryszarda K. i w 33% odnośnie do Ireny K. (wówczas noszącej nazwisko S.). Pozwani warunki umowy przyjęli do wiadomości, podpisali zakres czynności i obowiązków magazynierów cukru. Podczas inwentaryzacji za poszczególne sezony stwierdzono niedobory, jednakże uznawano je za niezawinione i mieszczące się w normie ubytków naturalnych. Natomiast po inwentaryzacji za sezon 1997/1998 komisja inwentaryzacyjna stwierdziła niedobór ponadnormatywny wynoszący 78,417 ton.

Sąd pierwszej instancji uznał, że umowa o wspólnej odpowiedzialności materialnej z 1991 r. nie została wypowiedziana na piśmie przez żadnego z pracowników ani przez pracodawcę, żadna ze stron nie złożyła oświadczenia o odstąpieniu od tej umowy, a zatem była ona wiążąca; bez znaczenia jest też, że pozwanej Irenie K. wypowiedziano w 1995 r. warunki pracy i płacy oraz zmieniono stanowisko z magazyniera na stanowisko pracownika magazynowego i sprzątaczkę, bo jej stosunek pracy trwał i na okres kampanii cukrowniczej powierzono jej obowiązki magazyniera, zaś nawet wygaśnięcie umowy względem jednego ze związanych nią pracowników nie zmienia zakresu odpowiedzialności pozostałych pracowników, którzy zgodnie z § 20 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 października 1974 r. w sprawie wspólnej odpowiedzialności materialnej pracowników za powierzone mienie (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 143, poz. 663), do czasu zawarcia nowej umowy w dalszym ciągu ponoszą odpowiedzialność w części określonej w umowie. Sąd pierwszej instancji uznał jednak za uzasadnione obniżenie odszkodowania w stosunku do Ireny K., gdyż mogła ona sprawować nadzór nad mieniem tylko w okresie trwającej 3 miesiące kampanii, a nie mogła sprawować tego nadzoru w okresie pokampanijnym, nie pracowała w ogóle na drugiej zmianie, zaś pracodawca nie wykazał, iż niedobór powstał właśnie w okresie kampanii.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 26 lutego 2002 r., w uwzględnieniu apelacji pozwanych zmienił zaskarżony wyrok w całości i powództwo oddalił. Sąd drugiej instancji zauważył, że podstawo-

wym warunkiem odpowiedzialności za powierzenie tego mienia jest powierzenie go w sposób prawidłowy pracownikom, którzy mają za nie odpowiadać materialnie. Sąd Apelacyjny uznał, że odnośnie do powierzonego mienia Irenie K. w okresie objętym sporem, to jest od 30 września 1997 r. do 30 września 1998 r. nie nastąpiło w ogóle powierzenie jej mienia. Nadto, strona powodowa nie spełniła kolejnego koniecznego warunku powstania domniemania odpowiedzialności pracownika materialnie odpowiedzialnego za szkodę w powierzonym mieniu, a mianowicie nie wykazała istnienia możliwości wyliczenia się z tego mienia. Skoro Irena K. przez przeważającą część okresu spornego w sprawie nie wykonywała obowiązków związanych z pieczęcią nad mieniem, lecz obowiązki sprzątaczk, sprząając nie tylko magazyn cukru, ale także szatnię i kantorek, to została pozbawiona możliwości wyliczenia się z mienia. Okoliczność tę Sąd pierwszej instancji dostrzegł ale, zdaniem Sądu drugiej instancji, nie w pełni docenił, gdyż według Sądu Apelacyjnego okoliczność ta ekskulpowwała tę pozwaną w całości. Odnośnie do odpowiedzialności pozostałych pozwanych, Sąd drugiej instancji uznał, że w świetle § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z 4 października 1974 r., każda zmiana w składzie pracowników objętych wspólną odpowiedzialnością materialną wymaga wprost zawarcia nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej, co jest następstwem tego, że umowa dotychczasowa przestaje wiązać i wywoływać skutki przewidziane w art. 125 k.p. oraz w przepisach wykonawczych. Zdaniem Sądu drugiej instancji, przepis § 5 rozporządzenia zawiera ograniczenia co do przyczyn ustania odpowiedzialności materialnej pracowników wynikających z paragrafów 10-12 i 16-19 rozporządzenia. Wymienione paragrafy regulują inne kwestie niż uregulowane paragrafem 5 rozporządzenia. Zdaniem Sądu drugiej instancji, wypowiedzenie warunków pracy z dnia 1 kwietnia 1995 r. dokonane Irenie K., stanowiło zmianę w składzie pracowników objętych umową o wspólnej odpowiedzialności materialnej z dnia 15 lutego 1991 r. i po dniu 1 kwietnia 1995 r. już nie powierzono mienia znajdującego się w magazynie cukru łącznie trojgu pozwany jako stronom umowy z dnia 15 lutego 1991 r. o wspólnej odpowiedzialności materialnej, lecz tylko dwóm z nich (Ryszardowi U. i Ryszardowi K.). Tym samym, po dniu 1 kwietnia doszło do zmiany w składzie pracowników, którym dotychczas powierzono łącznie mienie. Brak zawarcia nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej za powierzone mienie w formie pisemnej powoduje wyłączenie odpowiedzialności pozwanych na podstawie przepisów rozdziału II Działu V Kodeksu pracy. Pozwani mogliby odpowiadać za mienie na zasadach ogólnych, określonych w rozdziale I Działu V Ko-

deksu pracy, jednakże strona powodowa nie wykazywała, że pozwanym można zarzucić niewykonywanie lub nienależyte wykonanie obowiązków pracowniczych i wyrządzenie z ich winy szkody w mieniu znajdującym się w magazynie strony powodowej.

Kasację od powyższego wyroku wniosła strona powodowa, zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 124 i 125 k.p. oraz § 5 rozporządzenia z dnia 4 października 1974 r.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja jest nieuzasadniona i podlega oddaleniu. Powołany w kasacji § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 października 1974 r. stanowi, że każda zmiana w składzie pracowników objętych wspólną odpowiedzialnością materialną wymaga zawarcia nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej. Stanowisko strony powodowej, iż brak zawarcia nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej w razie zmiany w składzie pracowników objętych taką odpowiedzialnością powoduje tylko wyłączenie odpowiedzialności tego pracownika, który od umowy odstąpił, natomiast w stosunku do pozostałych pracowników umowa pozostaje w mocy - jest wadliwe. Uchodzi bowiem uwadze strony powodowej, iż pierwotna redakcja § 5 rozporządzenia, w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1975 r. do dnia 1 czerwca 1996 r., zawierała aż 4 ustępy, a ust. 2 przewidywał zmniejszenie składu osobowego pracowników, którzy przyjęli wspólną odpowiedzialność w miejscu powierzenia mienia. Zakład pracy mimo tego mógł (pod pewnymi warunkami) zaniechać zawarcia nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej. Jednocześnie przepisy ust. 3 i 4 przewidywały przypadki, w których nie można było zaniechać zawarcia nowej umowy ani odstąpić od przeprowadzenia inwentaryzacji. Z dniem 2 czerwca 1996 r., z mocy § 1 pkt 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. (Dz.U. Nr 60, poz. 275), zmieniającego rozporządzenie z dnia 4 października 1974 r. - omawiany § 5 tego rozporządzenia został znowelizowany w ten sposób, że obecnie każda zmiana w składzie pracowników objętych wspólną odpowiedzialnością materialną wymaga zawarcia nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej. Rezygnacja ustawodawcy z dotychczasowych rozwiązań przemawia za wnioskiem, iż jego intencją było wyeliminowanie sytuacji, w których zmniejszenie składu osobowego pracowników związanych dotychczasową umową o wspólnej odpowiedzialności

ści materialnej nie powodowało konieczności zawarcia nowej umowy. Paragraf 5 rozporządzenia dotyczy stanu faktycznego przedmiotowej sprawy, który z braku kasacyjnego zarzutu naruszenia przepisów postępowania jest dla Sądu Najwyższego wiążący. Nie ma natomiast w sprawie niniejszej zastosowania § 20 rozporządzenia, który dotyczy wypowiedzenia umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej przez pracownika lub odstąpienia od takiej umowy przez pracownika lub pracodawcę, co z reguły następuje wskutek konkretnej czynności prawnej. Stąd też powołanie się w kasacji na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1979 r., IV PR 336/79 (OSNCP 1980 nr 9, poz. 167) nie jest adekwatne do aktualnego stanu prawnego. Natomiast zmiana w składzie pracowników objętych wspólną odpowiedzialnością materialną, o jakiej mowa w § 5 rozporządzenia, nie musi być następstwem oświadczenia woli (wypowiedzenia, odstąpienia), ale skutkiem innych zdarzeń prawnych i skoro pracodawca wymaga w razie takiej zmiany zawarcia nowej umowy, jego wolę należy respektować, co powoduje uchylenie szczególnej odpowiedzialności pracowników za wspólnie powierzone mienie (art. 125 § 1 k.p. w związku z art. 124 k.p.). W przedmiotowym stanie faktycznym miało to miejsce od dnia 1 kwietnia 1995 r., kiedy strona powodowa zaprzestała powierzać mienie w magazynie cukru łącznie trojgu pozwany. Zgodzić się zatem należy ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji, że wskutek braku zawarcia w formie pisemnej nowej umowy o wspólnej odpowiedzialności materialnej za powierzone mienie, pozwani od dnia 1 kwietnia 1995 r. przestali ponosić odpowiedzialność za to mienie na podstawie przepisów rozdziału II Działu piątego Kodeksu pracy. Brak zawarcia nowej umowy, o jakiej mowa w § 5 rozporządzenia wyłącza szczególną odpowiedzialność za mienie powierzone pracownikowi, co nie jest jednak równoznaczne z całkowitym uwolnieniem go od odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną pracodawcy, lecz ukształtowaniem jej na zasadach wynikających z rozdziału I Działu piątego Kodeksu pracy. Jednakże tego rodzaju odpowiedzialność pozwanych nie była przedmiotem postępowania w niniejszej sprawie.

Z powyższych motywów Sąd Najwyższy nie znalazł usprawiedliwionych podstaw do uwzględnienia kasacji i na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====